

VÁZLATOK

XVIII. A vízburok kialakulása, óceánok, tengerek

Hidroszféra = vízburok

részei: **óceánok, tengerek**
felszíni és felszínalatti vizek
sarki- és magashegységi jég- és hótakaró

A Föld vízkészletének **mennyisége állandó és állandó körforgásban** van.

A körforgás mozgatója: a **napsugárzás** és a **gravitáció**.

A víz körforgása: felszíni vizek párolgása, talaj és a növényzet párologtatása → felhőképződés → csapadékhullás → felszíni vizek párolgása, talaj és a növényzet párologtatása

A körforgás egyes részfolyamatai: **a párolgás (P)**
a csapadék (Cs)
a lefolyás (L)

A Föld egészének vízháztartása egyensúlyban van, ami azt jelenti, hogy a párolgás évi összege földi méretekben megegyezik a csapadék évi mennyiségével. Az óceánok, ill. a szárazföldek esetében az egyensúlyt a lefolyás teremti meg.

A **szárazföldekre** ez a

csapadék = párolgás + lefolyás, vagyis $Cs = P + L$,

az **óceánoknál** pedig a

csapadék + lefolyás = párolgás, azaz $Cs + L = P$ képlete alapján igaz.

A víz körforgása függ az adott terület **éghajlatától**

domborzatától

kőzet- és talajszerkezetétől

növénytakarójától

A Föld vízkészletének megoszlása:

óceánok, tengerek:	82%
kőzetburokban lévő víz	16%
sarki, magashegységi jég, folyók, tavak, légkör	2%

ÉRDEKESSÉG

Vízcsereidősi idő:

Az óceánok vízcseréjére 3450,
a Balatonéra 2,2 évre van szükség,
a Föld folyóinak átlagosan 11,
a Dunának 25,
a légkörnek 9 napra van szüksége a vízcseréhez.

VILÁGTENGER

A világtenger = **óceánok + tengerek** → a Föld felszínének **71%-át** adják.

A világtenger megoszlása:

Csendes-óceán	46%
Atlanti-óceán	23%
Indiai-óceán	20%
Jeges-tenger	4%
egyéb	7%

óceán: hatalmas kiterjedésű, nagy mélységű, önálló medencével és áramlási rendszerrel rendelkező állóvíz, mely kontinenseket választ el egymástól. Közepes mélységük 3900 m, sótartalmuk 33-38‰ között ingadozik.

Földünk óceánjai:

Csendes-óceán (területe: 165 millió km²; legnagyobb mélysége: 11034 m Marianna-árok)

Atlanti-óceán (területe: 82 millió km²; legnagyobb mélysége: 9219 m Puerto Rico-árok)

Indiai-óceán (területe: 73 millió km²; legnagyobb mélysége: 7455 m Jávai-árok)

tenger: az óceánnál kisebb kiterjedésű állóvíz, mely közvetlen vagy közvetett tengeri eredetű kapcsolatban áll valamelyik óceánnal. Az óceántól szigetek, félszigetek, tengersizorok választják el. Sótartalmuk 1-41‰ között ingadozik.

A tengerek fajtái:

peremtenger: az óceánok peremén/szélén, annak a szárazfölddel határos részén helyezkedik el, önálló medencéje nincs, ezért az óceán medencéjében helyezkedik el, a nyílt óceántól szigetek, szigetsorok, félszigetek választják le, ezért az óceánnal közvetlen kapcsolatban áll. (pl.: *Északi-tenger*)

melléktenger: önálló medencével rendelkező tenger.

Két fajtája van: **földközi tenger:** az óceánnal közvetlen kapcsolatban áll és földrészeket választ el egymástól (pl.: *Földközi-tenger, Vörös-tenger*)

beltenger: az óceánnal közvetett kapcsolatban áll, a szárazföld belsejében helyezkedik el (pl.: *Fekete-tenger*)

part: a szárazföld és a víz találkozás pontja

partvonal: a szárazföld és a víz találkozáspontjait összekötő vonal

self: (kontinentális talapzat) a kontinens szegélyének tenger/óceán által elöntött enyhén lejtős területe, mélysége kb. 200 m

kontinentális lejtő: a self meredek lejtésű folytatása, mely 3000 m mélységig tart

hipszografikus görbe: a földfelszín tengerszint feletti magasságú, illetve tengerszint alatti mélységű területeinek százalékos eloszlását mutató grafikon.

A tengerek és óceánok medencéje egyhangúbb a szárazföldekénél, külső erők nem pusztítják, a feltöltődés jellemző rájuk.

A TENGERVÍZ FIZIKAI ÉS KÉMIAI TULAJDONSÁGAI

A tengervíz híg sóoldat, melynek 78%-a konyhasó (NaCl)

Átlagos sótartalom 35g/liter = 35‰ Az óceánok sótartalma több száz millió éve állandó: ez elsősorban azzal magyarázható, hogy bár állandó az ásványi anyag utánpótlás, a tenger mélyén kiválás, lerakódás is folyik.

A sókoncentráció változásának okai: **párolgás**

csapadék mennyisége

a tengerbe ömlő folyóvizek mennyisége

(→ **legnagyobb** a sókoncentráció a **térítőék mentén 23,5°**- a **leszálló légmozgás**, a **nagy párolgás** és a **keves csapadék** miatt; **legkisebb** az **északi félgömb 60°**-a körül a **nagymennyiségben beömlő folyóvíz** és a **sok csapadék** miatt)

Sótartalom érdekességei: Egyenlítőnél átlagos → a sok csapadék miatt
peremtengerek → az óceánokéhoz hasonló, a szoros kapcsolat miatt
melléktengerek → trópusi, szubtrópusi területen az óceánokénál magasabb (Vörös-tenger 41%)
meleg beltenger → a sókoncentráció sokkal magasabb
hideg beltenger → a sókoncentráció sokkal alacsonyabb (Finn-öböl 1%)

A tengervíz hőmérséklete:

- lassabban melegszik és lassabban hűl le a nagy tömege miatt
- a hőt nyáron raktározza, télen leadja
- partvidékét nyáron hűti, télen melegíti (fűti) → *hűtő-fűtő hatás*
- 1°C hőmérséklet-emelkedéshez 2-3-szor nagyobb hőenergiára van szüksége, mint a szárazföldnek, mert nagyobb a fajhője
- -2°C -on fagy be a sótartalma miatt
- jégtáblák alakulnak ki rajta, mely vastagságának csúcsát az északi félgömbön *március-április* magasságában éri el → vastagságuk: *2,5-3,5 méter*
- *1000-2000 m* mélyen hőmérsékletük $+2, +3^{\circ}\text{C}$
- A hideg tengervíz a sarkvidékek felől áramlik az Egyenlítő felé a mélyebb rétegekben, a meleg vizek pedig az Egyenlítőtől a sarkvidékek felé mozognak a felszíni területeken